

נתיבות צדק

אמרות וחידושי תורה לפרשת השבוע וענינא דיומא

בס"ד

פרשת מטות – מסעי

הציווי להנקם מהמחטאים הוא שבזכות המסירות נפש יחלישו את כח הטומאה.

נָקָם נִקְמָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמֹּדִינִים (לא ב').

יש לבאר, בציווי לבני ישראל לנקום במדינים שהחטאו אותם, והרי הנקמה הוא עניין מגונה, כמו שנצטוונו "לא תקום ולא תטור", ואיך צווה הוא ית' "נקום נקמת בני ישראל".

וביאר בזה הגאון הקדוש רבי עזריאל זעליג קרלנשטיין זצוק"ל בספרו "שארית עזריאל": כשעושים נקמה בחוטאים, יש בו ב' ענינים, א'. טובה עבור החוטא, למען ינקה על ידי זה מחטאו.

ועוד, שבזכות המסירות נפש של עם ישראל להנקם המחוטאים, נחלש כח הטומאה אשר הגבירו הטמאים ההם בעולם. ולכן אף שכל הנקמות, אשר צווה ד' את ישראל, להנקם מאויביהם, כמו מחיית עמלק, והריגת ז' עממין, ונקמת המדיינים, לא היה מעצור לד' להאביד אותם בעצמו, אעפ"כ צווה הוא ית' את ישראל על זה. למען שע"י זכות המצוה ההיא, וע"י מסירת נפשם, יחלישו את כח הטומאה, אשר הגבירו הטמאים ההם בעולם עכ"ד.

נמצא שהנקמה בחוטאים, אינו בשביל להעניש את החוטאים, אלא בשביל הטובה של החוטאים עצמם, ולהחליש את כח הטומאה אשר הגבירו הטמאים ההם בעולם.

האדם נתבע שלא להיות שטחי – ויתבע לא רק על ציווי התורה שלא קיים אלא גם על מה שהיה צריך להבין מעצמו

מהו רצון ה'.

ויקצף משה על פקודי הווי' שרי האלפים ושרי המאות הבאים מצבא המלחמה, ויאמר אליהם משה הווייתם כל נקבה (כ"א ט"ו).

משה רבינו כעס על אנשי המלחמה על כך שלא הרגו את הטף והנשים. וצריך ביאור, הרי משה לא ציוה אותם לפני צאתם למלחמה שיהרגו את הנשים והטף, ואם כן, מדוע כעס משה עליהם? וכי היה עליהם לעשות דבר שלא נצטוו עליו?

ובספר חסידים (סימן קנ"ג) ביאר בזה, וזה לשונו: "ומצינו בתורה, שיכול מי שיכול להבין, אע"פ שלא נצטוה נענש עליה על שלא שם על לבו, שנאמר "ויקצוף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות הבאים מצבא המלחמה, ויאמר אליהם משה החייתם כל נקבה", ולמה לא ענו לו ולמה לא צוית לנו, והלא לא אמרת לנו להמית הנשים? אלא שידע משה שהיו חכמים ובקיאים לדון קל וחומר, מה כנענים שכתוב בהם "לא תחיה כל נשמה למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות" וגו' (דברים כ' טז – יח), וכתוב "כי יסיר את בנך מאחרי שמא יחטיאך להבא" (דברים ז ד), אלה שכבר חטאו והחטאו לא כל שכן שהיה לכם לדון ק"ו עכ"ל.

האדם נתבע להתבונן! לא די בקיום הדברים שכתובים במפורש, עליו להעמיק ולהתבונן, להבין מה הקב"ה דורש מאיתנו, ולעשות את רצונו בשלמות.

בודוי של יום הכיפורים אומרים "על חטא שחטאנו לפניך בבלי דעת", ובסידור הגר"א "שיח יצחק" פירש ע"פ דברי הספר חסידים, שמתוודים על דבר שלא נצטווה האדם במפורש, אך אם היה מתבונן להעמיק כראוי היה מבין מעצמו, והוא נענש על כך שלא התבונן.

הגה"צ רבי יהודה זאב סג"ל ראש ישיבת "מנשטער", היה אומר, עלינו להתבונן וללמוד ממימרא זו גופא, לא לומר זה לא נוגע אלי, אני לא יכול היום להרוג את השבעה עממים... הנה הקב"ה צווה שנהרוג את השבעה עממים - כדי שלא ילמדו ישראל מהם וממעשיהם, ושלא יושפעו מהם. ועלינו להתבונן וללמוד מזה, על אחת כמה וכמה שמוטל עלינו להזהר בכל תוקף שלא להיות מושפעים מהם כשהם חיים... לשמור מרחק מהם ומדומיהם וממעשיהם, ולחשוב לפני כל הסתכלות וכל שמיעה האם בזה אני יעבור על הציווי שנצטוונו להרוג את השבעה עממים – כדי שלא ללמוד ממעשיהם.

רבינו הגדול הגאון רבי אלעזר מנחם מן שך היה תובע ללמוד את פרשיות התורה בהתבוננות – מה התורה באה ללמד אותי, כל התורה מלאה לימודים, ואם לא מתבוננים ולומדים בשטחיות, אפשר לקרוא את הפרשה שנים מקרא, ואפילו ללמוד את הפרשה, ולהישאר אותו אדם, ולחשוב שהפרשה – המצווה הזו לא נוגע אלי...

התורה אומרת "וישלח אתם משה אלף למטה לצבא" (לא ו), ואמרו במדרש (במ"ר כב ד) אמר הקב"ה למשה "נקם נקמת" – אתה בעצמך, והוא משלח את אחרים? אלא מפני שנתגדל בארץ מדין, אמר, אינו בדין שאני מיצר למי שעשה בי טובה! המשלח אומר בור ששתית ממנו אל תזרוק בו אבן, ע"כ. נורא הדבר! מצד אחד החיים שלו תלויים בזה ואינם תופסים אצלו מקום כלל, והלך בזריזות, ומצד שני ישנה ההרגשה שאיך אצער אנשים שהטיבו לי? איפה הדרך ארץ שלי? ואף על פי שעל ידי המדינים נהרגו עשרים וארבע אלף מישראל, ועל ידם היתה עצת בלעם, אבל מדת דרך ארץ דחתה הכל!

וסיים רבינו הגדול: מאמר חז"ל כזה הרי הוא שקול כנגד אבנים טובות ומרגליות! אם היו מונחים לפני אבנים טובות ומרגליות, המאמר הזה צריך להכריע! זה צריך לעורר לב אדם! זה מה שהתורה מלמדת את האדם! וזה יתכן רק אם תורה מן השמים!

כך גם הציווי של "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו", וכי אינו מדרש פליאה? הרי המצרים טיבעו את ילדי ישראל ביאור וכו', ועם כל זה הרי "גר היית בארצו", הקב"ה מדד שזה מגיע להם וזה לא מגיע! אמנם אפשר ללמוד בשטחיות "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו", ואינו נוגע לי, אך אופן לימוד זה הוא רק כאשר אין "בחוקתי תלכו" – שתהיו עמלים בתורה! כדוגמת מקומות שקוראים לעליה לתורה ליהודי שהוא מחלל שבת, האם כשקוראים את הפרשה של "מחלליה מות יומת" (שמות לב יד), הוא מרגיש שזה נוגע לו? כנראה שהוא חושב מה זה נוגע לי אם כתוב כך... או שאינו חושב כלום... וכך אצלנו כשקוראים "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו", כנראה חושבים שאמנם יש מצוה, אבל פה אין מצרי, אני לא שונא מצרי ולא אוהב אותו! ואם כן אין זה נוגע לי... אוי כמה זה חסרון בלימוד! וכשחסר בלימוד הדברים אי אפשר להגיע לאמת האמיתית! (עפ"י מחשבת מוסר).

האדם עובר בימי חייו "מסעות", ועליו לנצל את כל אחד מהמסעות לעליה בתורה ועבודת ה'.
אם חס ושלום באחד מה"מסעות" הוא "נופל" אל לו להישבר, אלא ב"מסע" הבא להתרומם שוב.

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד משה ואהרן, ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם (לג א ב).

במפרשי התורה רבו לבאר לשם מה חזרה התורה וכתבה את כל מסעות בני ישראל במדבר, ועל פי דברי חלק מהמפרשים לימוד גדול לדורות כתוב בפרשה זו, עם ישראל עברו מסעות במדבר ממקום למקום, יש פעמים שהמקום היה בו ניסיונות ויש פעמים שהמקום היה עזר להתעלות. יש שבמקום שהגיעו אליו נפלו והתדרדרו בו, אבל זה לא מנע מהם כאשר הגיעו ל"מסע" הבא להתחזק שוב בעבודת השם.

כל אחד ואחד עובר במשך חייו "מסעות", הוא מגיע למקומות שונים, למצבים שונים, לחברה שונה, יש שהמקום שהגיע אליו מהווה ניסיון בשבילו, ויש שהמקום או החברה משפיעה עליו לטובה ומועילה לו לעבודת ה'. ישנם "מסעות" שקל בהם יותר ללמוד תורה ולשמור על עצמו מהיצר, וישנם מסעות שבהם קשה יותר והתנאים מסביב מכבידים, אין מסגרת, אין את האווירה... בכל "מסע" שהאדם מגיע אליו עליו לדעת שרצון ה' הוא שבמקום הזה, במצב הזה, הוא ילמד ויתעלה, וכל תחנה הוא שלב בסולם של עליתו בתורה ועבודת ה', וכשמגיע אדם במסעותיו למקום שהוא ניסיון בשבילו, עליו להתבונן ולהכיר שזה ניסיון ותפקידו במקום הזה ובעת הזו הוא להתרומם מתוך הניסיון, ואם חס ושלום הוא נכשל אל לו להתייאש ולהישבר, אלא ב"מסע" הבא לנצל את התנאים הקלים יותר שיש בו, להתרומם שוב.

משמו של ה'**חידושי הרי"מ** הביאו: כל איש ישראל עובר כל עניני מסעות אלו ניסיונות, כגון קבורות התאווה שמתעורר בו רוח חמדה, ומהם מסעות שזכו לקדושה יתירה, כי אין לך אדם שאין לו שעה. כל איש ישראל עובר המסעות, יש שנטבע חס ושלום בקבורות התאווה, והעובר בטוב ניסיון זה נזדמן לו ניסיון המסע שאחרי כן (ליקוטי הרי"מ).

סיפר הגאון רבי רפאל יצחק ווסרמן: כבחור צעיר בתחילת דרכו בישיבה, השואף והרוצה להתעלות, הייתי בטוח שמהיום ואילך הרי אני כה"חפץ חיים"... ניסיתי להתעלות בכל יכולתי, החלטתי מה שהחלטתי בעניני רוחניות, אבל נפלתי, בכמה מילים של דברים מיותרים באמצע הלימוד, וכדרכו של בחור צעיר כאב לי הדבר מאד על "מצבי הקשה".

נסעתי ל"חזון איש" ושחתי בפניו על מצוקתי הקשה, ה"חזון איש" הרגיע אותי בחביבות ואמר: "נו, חוטפים קצת בשיניים מהיצר הרע, אבל אם מיד על המקום מחזירים לו בחזרה – זו היא הדרך, וזה טוב!".

ויעל אהרון הכהן אל הר ההר על פי ה' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בזה החודש באחד לזה.

הקשה התרומת הדשן למה שינתה התורה במיתתו של אהרון וכתבה התורה את החודש שנפטר בו, מה שלא מצינו לא בפטירתם של האבות הק' ולא בפטירתו של משה ולא בפטירתה של מרים, שלא צוינו יום וחודש פטירתם? ומדוע שכתבה התורה פטירתו של אהרון בפרשת חוקת שם לא כתבה התורה החודש והיום?

אלא מיד לאחר מות אהרון נאמר "וישמע הכנעני", ופירש רש"י "כאן למדך שמיתת אהרון היא השמועה שנסתלקו ענני כבוד וכסבור שנתנה רשות להלחם בישראל, לפיכך חזר וכתבה".

ואולי רמז הכתוב, שבסיבה שסבור היה הכנעני כי יצליח במלחמתו עם ישראל, כיון שהיה זה חודש אב, אשר בו רע מזליה דישאל (תענית כ"ט) לכן פירטה התורה תאריך פטירתו של אהרון, ללמדנו מדוע מיד לאחר מכן יצא הכנעני להלחם בישראל.

* * *

כתב הנצי"ב ב"העמק דבר" לא הודיע הכתוב לא במיתת משה ולא במיתת מרים החודש והיום כי אם במיתת אהרון, ללמדנו שאותו החודש גרם להיות לשטן לגדולת עבודת המשכן שהיה על ידי אהרון הכהן הראש, ומזה סימן לדורות דבחודש אב יהא נחרב בית המקדש.

עוון חנופה.

ולא תזניפו את הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יזניף את הארץ ולא יכפר לדם אשר יפוך בה כי אם בדם שפכו (לה לז).

ברמב"ן הביא את הספרי: ולא תחניפו את הארץ הרי זו אזהרה לחנפין, כי הזהיר מתחלה שלא נקח שוחד ברוצחים, וחזר והזהיר שלא נחניף להם למעלתם או לתקפם וכבוד משפחתם בלי מקח שוחד, כי אם אנחנו נחניף להם הנה נחניף את הארץ והיא חנפה תחת יושביה, וחנופת הארץ ביאר הרמב"ן הוא, וענין החנופה היא הנאמרה בקללות זרע רב תוציא השדה ומעט תאסוף כרמים תטע ועבדת ויין לא תשתה זיתים יהיו לך ושמן לא תסוך על עצך ופרי אדמתך יירש הצלצל, כי כל חנופה עשות ההפך הנראה והנדמה לעינים והוא ענש הארץ בעבודת כוכבים ובשפיכות דמים ובגלוי עריות, כמו שנאמר הלא חנף תחנף הארץ והארץ חנפה תחת יושביה ותחניפי ארץ בהזנותך.

כתב ה"חפץ חיים": ולפעמים (בסיפור לשון הרע) עובר על איסור חנופה, שהוא להרבה גאונים לאו גמור, והוא לאו ד"לא תחניפו את הארץ", כגון, אם מתכוון בספורו הלשון הרע והרכילות כדי להחניף להשומע, שהוא ידוע שיש לו על אותו פלוני שנאה מכבר, ועל ידי זה (שמספר עליו) ימצא חן בעיניו, והוא עון פלילי, כי המעט ממנו, אשר אינו מקים מצות הוכחה להוכיחו על השנאה אשר בינו ובין חברו, אבל גם יחזיק בספוריו את השנאה אשר ביניהם מכבר, ועל ידו ישנה באולתו יותר ויותר, ויולד מזה מחלוקת חדשה ועוד כמה קלקולים, השם ישמרנו.

ודע דעון זה, בעונותינו הרבים, מצוי הרבה מאוד, והוא כשאחד מספר בגנות חברו, והשומע – אף שמכיר שדבר זה שדבר על חברו, שלא מן הדין הוא, אף על פי כן הוא גם כן מנענע ראשו לדבר זה, ומחליק גם הוא את הדבר בלשונו, שמוסיף איזה תבות לפגם, מפני שהמספר, לפעמים הוא בעל הבית חשוב וכדומה, שיש לו ממנו טובות או שירא שיחזיקו אותו לאינו חכם וכדומה, ועל כן יסיתנו היצר מפני הדחק, שיסכים גם הוא לזה, אבל תדע אחי שזה בעצם לאו דחנופה, אפילו אם רק יוסיף איזה תבות.

רבינו יונה בשערי תשובה (שער ג' קפ"ז) ביאר, שתי רעות עשה המחניף לעשה עבירה, האי "לא יקנא לאמת אבל יעזור אחרי השקר ויאמר לרע טוב וישם חושך לאור".

ועוד שנותן מכשול לפני החוטא משני פנים, האחד כי על ידי שרואה שמצדיקים מעשיו איננו ניהם על מעשיו, ועוד שעל ידי שהללו אותו והחניפו אליו ישנה באולתו ביום מחר. וכתב "וחייב אדם למסור עצמו לסכנה ולא ישיא את נפשו עון אשמה כזאת!

קורה שילד שאינו מתנהג בסדר ועשה מעשים שאינם ראויים.... ומפני שהוא "נקרא" חזק בחברה... לא רק שלא מעירים לו, ולא רק ששותקים כשהוא פוגע בחבר ושופך את דמו – ולפעמים בצורה נוראה! אלא בחצי פה מראים שמסכמים איתו... שהרי רוצים להראות לו נאמנות... ויש עלינו לדעת שבהסכמה ההיא אף ברמז עובר על העוון החמור של חנופה!! שעליו אמרו רבותינו ויזהר אדם מן החנופה שכן עונשה מרובה! והוא מהארבע כיתות שאינם מקבלים פני שכינה!

והחלק השני בחנופה, כתב **רבינו יונה**: החנף אשר יהלל רשע בפני בני אדם אם בפניו אם שלא בפניו, אף על פי שלא יצדיק את מעשי הרשע שלו אבל יאמר עליו כי איש טוב הוא, וגם אם לא ישבח את הרשע זולתי במה שנמצא בו מן הטוב ויליץ עליו בפני בני אדם להגיד לאדם ישרו, גם זו רעה חולה, כי בהזכירו את הטוב, ואת הרע לא יזכיר ועל כל פשעיו יכסה, צדיק יחשב אצל השומעים ויתנו לו יקר, וירים ידו וגבר, **על כן לא נכון להזכיר צדקתם בלתי אם יזכיר רשעם וכסלם**.

בספר "קובץ מאמרים" הביא הגאון רבי אלחנן וסרמן, וזה קרוב לשלושים שנה כאשר סיפר לי ה"חפץ חיים": פעם נוכחתי באסיפה בוילנא, באסיפה זו השתתפו כל הגדולים, גם רבי ישראל סלנטר נכח, הקשיתי קושיא ואיש לא ידע להשיב עליה, שאלתי: נניח, כי אין לנו כח להלחם ברשעים, אולם מנין קבלנו היתר לחלוק להם כבוד, זה שאלתי וכולם שתקו.

וסיפר שם עוד, כאשר נשרפה העיר ראדין הקדוש בעל ה"חפץ חיים" ז"ל כתב אז מכתבי "קריאת קודש" לבוא לעזרת אלו שבתייהם נשרפו, ורצה שידפיסו את המכתבים בעיתונים, והיה צריך בשביל זה לכתוב מכתב לעורך עיתון ידוע שהיה רשע, ובראש המכתב צריך לכתוב איזה תואר כבוד, והקדוש לא ידע להשית עצות בנפשו איך לצמצם בתואר שלא תהיה בו תיבה יתירה שאינה הכרחית, והיה במבוכה זאת כמה ימים, עד אשר החליט איך לכתוב, ולאחר שכבר שלח את המכתב היה דואג ומצטער שמא לא נזהר כראוי וכתב איזו תיבה שהיה אפשר בלעדה ונמצא שנתן כבוד לרשע בלי הכרח.

כשבא מזכירו של הרשע ב.ג. ל"חזון איש" והודיע וביקש שב.ג. רוצה לבוא אליו ו"החזון איש" הסכים לקבלו בשביל למנוע גיוס בנות לצבא, אבל הוא אמר לו דלתי פתוחה תמיד בפני כל אחד... בשביל שלא לתת לו שום כבוד כלל, ובפגישה עצמה לא כבדו כלל וכלל, אלא דיבר אליו בזלזול.

כתב רבינו יונה כי חילוק כבוד לרשעים הוא עון המכלה מנפש עד בשר, אש היא עד אבדון תאכל, כי המון חלושי הדעת בראותם הכבוד הניתן לרשעים, נמשכים אחריהם ונוסף גם ההמון הזה על שונאינו.

בין המצרים

רבינו הגדול הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זיע"א

בימים אלו, ימים שנתקנו לאבלות על חורבן בית המקדש, חל יום היארצייט של **רבינו הגדול הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זיע"א**, שהיה, כפי שאמר **רבינו ראש הישיבה**, מתנה מיוחדת משמים לדור שלנו. וכפי שאמר החזו"א שהקב"ה רצה לעשות טוב לישראל, ואמר, קחו לכם רעק"א.

והדברים קשורים זה בזה, על תקופת החורבן נאמר (איכה א' ט') "וַיִּתְּרֵד פְּלָאִים" – שזהו לא סתם ירידה אלא ירידה שלא כדרכה, ירידה אחר ירידה.

וכך הוא מצבנו מפטירתו של רבינו הגדול ירידה אחר ירידה – נפרצו כל הגדרות שהוא שמר עליהם.

ועל הדרדור הזה נאמר "אֵין מִנְחָם לָהּ", והיה אומר **רבינו ראש הישיבה** הכאב לב על ירידה רוחנית זהו הכאב לב הגדול ביותר שיש בבריאה. ואין שום דבר בעולם שיכול לנחם על זה!

בית המקדש היה מקום שבו היה השראת השכינה בעולם הזה, מקום שבו הקריבו קרבנות, מקום בו היה כפרה לעם ישראל על חטאיהם, מקום שאליו עלו לרגל.

ובחורבן בית המקדש היה את חורבן הבית בעצמו, וביטול השראת השכינה בישראל, ביטול הקרבנות. וכל הצרות שעברו ועוברים עם ישראל מאז ועד ימינו הכל מאותו חורבן.

והיה עוד חלק בבית המקדש. התורה אומרת שמעשר שני אוכלים בירושלים – "למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים" (דברים יד כג). מהו היראה המגיעה על ידי מצוות מעשר שני, מבואר בדברי התוס' (ב"ב כ"א א') על הא דאיתא שם בגמרא שלפני התקנה של רבי יהושע בן גמלא שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר וכו', התקינו שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים מאי דרוש "כי מציון תצא תורה". ובתוס' שם ביארו למה דווקא בירושלים? לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה כדדרשי' בספרי למען תלמד

ליראה וגו' גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה. **רבינו ראש הישיבה זצוק"ל** אמר במשאו בליל ט' באב: "יש לנו מושג מה זה היה בית המקדש לעם ישראל? מי שלמד בירושלים וראה קדושה גדולה היה מכוון ליבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה, וכן מעשר שני היו באים לאכול בירושלים וראו שכולם עוסקים בעבודה במלאכת שמים "והיה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה".

זאת אומרת שבית המקדש מלבד שהוא היה בית המקדש עם כל הדברים הנוראים שהיו שם, **בית המקדש היה מכשיר שעל ידו באו ליראת שמים ועסקו בתורה**, בית המקדש הגדיל עסק התורה, מפני שהיו רואים קדושה גדולה, ואם רואים קדושה גדולה אז מתעוררים ליראת שמים ועסק התורה. כשחרב הבית, חרב כל מה שהיה בבית המקדש, זה הרי נורא, אבל נחרב המקום שהיה מחזק את עם ישראל ללמוד וליראת שמים.

עם בית המקדש יש יותר יראת שמים ויותר עסק התורה. ובלי בית המקדש יש פחות עסק התורה ויראת שמים. ולמה זה היה, אומרים תוסי' "לפי שהיה רואה קדושה גדולה", עצם הראיה שישבו בירושלים וראו קדושה גדולה, ראו את כולם עוסקים במלאכת שמים, עצם הראיה דרבנה ללמוד, דרבנה ליראת שמים.

וזה הרי מה שאנחנו אומרים במוסף הנוראי של יום כיפור אחרי שגומרים את סדר העבודה של עבודת בית המקדש ביום כיפור, "אשרי עין ראתה כל אלה" ... אשרי עין ראתה זבול המתוכן חי בו שכן" ... ראו את המקום שהבורא עולם שוכן בו, "אשרי עין ראתה שמחת בית השואבה עם שואבת רוח הקודש" ... "אשרי עין ראתה פרישת כהן ברשם", כשהכהן גדול ביום כיפור היה אומר את השם המפורש לעיני כל הציבור הכהנים והעם העומדים בעזרה, "צועק אנה ה'" ... ראו קדושה גדולה. וכאן מוזכר בפיוט "ראוי", שמים כאן דגש על הראיה, מפני שכל הפיוט הזה יסודו "ראו קדושה גדולה" אם ראו קדושה גדולה לומדים יותר, יש יראת שמים יותר, לא סתם ראו קדושה גדולה, למדו יותר תורה.

כשנחרב הבית כבר לא ראו, היה חסר את הכח המעורר, נחלש ההתמדה, נחלש היראת שמים, כי כבר לא ראו קדושה גדולה, מה זה נקרא שנחלש משהו יראת שמים? מה זה נקרא שנחלש משהו בהתמדה? תלמוד תורה זה הרי המצוה הגדולה ביותר שיש לעם ישראל, תלמוד תורה זה הדבר הגדול ביותר שמכניס קדושה ... חיזוק ... התעוררות ... תבלין נגד היצר הרע. ... תורה! וכשהיו רואים את ה"קדושה גדולה" למדו יותר, ואם למדו יותר אז היה יותר ידיעת התורה, יותר עמל התורה, יותר קדושה, יותר התעוררות, יותר יראת שמים, מי יודע כמה חטאים התרבו כתוצאה שירד חלק – אפילו קטן, מההתמדה בתורה ומיראת שמים.

בגלות הקשה שלנו כמה קשה היא ההשפעה של הרחוב עלינו, כמה זה שובר יהודי שרוצה להתעלות בתורה וביראת שמים, שהוא מרגיש שהוא מתקרר ונופל מההשפעות הרעות של הרחוב הרחוק מחיי תורה המשפיע קרירות ברוחניות, ולחשוב שיבוא הגואל לא רק שלא יהיו ההשפעות הרעות, אלא האוירה תהיה אוירה שמשפיעה חיזוק בתורה ויראת שמים, דחף ללמוד ולהתעלות ...

כל אחד העמל בתורה מכיר את ההרגשה שעמלים להבין סוגיה ולא מבינים כמה זה שובר, כמה זה לא נותן לאדם מנוחה, ושיבוא הגואל נזכה להבין את כל אותם סוגיות עם כל הבהירות, לזה צריכה להיות הציפייה שלנו למשיח ...

וזהו חורבן התורה שנכלל בחורבן בית המקדש, והוא הקשה מכל החורבנות! כמה וכמה פעמים הגמרא כותבת תיק"ו – תשבי יתרץ קושיות ובעיות ... כמה סוגיות לומדים ואין לנו בהם הבנה, הפסוק אומר באיכה (ב' ט') "מלכה ושריה בגוים אין תורה" - בחורבן הבית נחסר לנו מהתורה.

הגאון רבי מרדכי גיפטר ראש ישיבת "טעלז" היה זועק מתוך אהבת תורה, הפסוק אומר באיכה "מלכיה ושריה בגוים אין תורה" - "כל התורה שיש שלנו הוא בגדר של "אין תורה" תארו לעצמכם מהו יש תורה! למה נזכה שיבנה בית המקדש!!

בסוף תפלת שמונה עשרה אנחנו מבקשים ומתחננים "יהי רצון ... שיבנה בית המקדש ... ותן חלקנו בתורתך", ופירש בזה **הגאון**, שבחורבן הבית נלקח מאתנו חלק מהתורה, והתפילה שלנו היא, שיבנה בית המקדש - ותן חלקנו בתורתך – אנחנו מבקשים שיבנה בית המקדש ואז נוכל לקבל חלקנו בתורה.

במדרש (איכה רבה פתיחתא כא) איתא: "כיון שגלו ישראל לבין אומות העולם להוציא דבר תורה מפיו". "את מוצא כשגלו ישראל לבין אומות העולם לא היה אחד מהם יכול לזכור את תלמודו" (שם כג).

כמה צריכים אנו להתאבל ולבכות על חסרון התורה החסר לנו! הרי כל בן תורה שאיפתו היחידה היא לדעת את כל התורה כולה בבהירות, ואם מכח חורבן הבית חסר לנו האפשרויות להגיע לזה האבילות צריכה להיות נוראה ואיומה!!

כתב הרמב"ם (הל' מלכים פ' י"ב) לא נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם... אלא כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל, כדי שיזכו לחיי העולם הבא. ובהל' תשובה כתב: לפי שבאותן הימים תרבה הדעה והחכמה והאמת שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' וכו' מלמד אותנו הרמב"ם בדבריו הקדושים למה צריכה להיות הצפייה שלנו לימות המשיח. כל צפיית החכמים והנביאים לימות המשיח אינה לדברים הגשמיים שיהיו בימות המשיח, מבואר שבימות המשיח, "לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה", לא יהיו מלחמות, יהיה שלום ושלווה, עם ישראל יהיה על אדמתם, מלכות ישראל תהיה השולטת, לא תהיה קנאה, שנאה ותחרות, האנשים יהיו רגועים ושלווים.

אבל אומר הרמב"ם, לא בשביל כל זה החכמים והנביאים מתאווים לימות המשיח, אלא בשביל שכשכל זה יהיה, נוכל להשקיע את כל עצמותנו בעסק התורה, ונהיה פנויים ביישוב הדעת להתעמק בלימוד התורה, לזאת נתאוו החכמים, כך צריך להיות הצפייה שלנו לימות המשיח.

כשלמד רבינו ראש הישיבה עם כמה אברכים, אמר על אחת הקושיות: כשיבא אליהו אני יבוא לשאול אותו את הקושיות שיש לי, ומסתמא יאמר לי אליהו מדוע באת עם כ"כ הרבה קושיות, ואני יאמר שאליהו אשם בזה שהגיע כ"כ מאוחר, יכל להגיע קודם ולא היו כ"כ הרבה קושיות. וכל הזמן שאיחר הצטברו עוד קושיות.

וסיפר שפעם הרב מפונוביץ זצ"ל דיבר בבתי אבות ואמר לילדים, "קינדרלעך שמישיח יבוא כולם ירוצו, אתם תרוצו עם הקושיות שלכם בסוגיות... עם כל ה"תיקון" שבש"ס... כמה אמת יש בדברים של הרב, גם אני כשיבא אליהו ארוץ לשאול אותו את כל הקושיות, דהרי לדעת מה כתוב בתורה יותר חשוב מלראות את בית המקדש. וכשיבאו ג' רגלים אגיע לבית המקדש. אבל התורה יותר חשוב.

גם אחרי חורבן הקב"ה ברוב רחמיו נתן לנו בשיעור מסוים את אותו מעלה שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים – 'קדושה גדולה היה מכון ליבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה', והוא על ידי גדולי ישראל, וז"ל הר"ן בדרשותיו: (הדרוש השמיני): אין ספק שראוי שנאמין שכמו שבזמן שבית המקדש קיים היה המעון ההוא המקודש - מקום מוכן לחול שפע הנבואה והחכמה, עד שבאמצעות המקום ההוא היה שופע על כל ישראל. כן ראוי שיהיו הנביאים והחכמים מוכנים לקבל החכמה והנבואה, עד שבאמצעותם יושפע השפע ההוא על כל המוכנים מבני דורם, גם אם לא ישתתפו עמם, אבל מצד המצאה בדורם, שהם עצמם כמו המקדש המקודש.

והרמב"ן ז"ל כתב בסוף סדר והיה עקב (דברים י"א כ"ב), ויתכן באנשי המעלה הזאת שתהיה נפשם גם בחייהם צרורה בצרור החיים כי הם בעצמם מעון לשכינה - ואפשר שנתכוון גם לזה. ולפיכך בהימצא לחכמים והחסידים בדורות, יהיה השפע שופע עליהם, ובאמצעותם אפשר שיהיה שופע על כל המוכנים מבני דורם, וכל שכן לאותם שהם מתקרבים אליהם ומשתתפים עמהם.

ובענין זה כתב במסילת ישרים (פרק כו): כי התלמידי חכמים הקדושים בדרכיהם ובכל מעשיהם, הנה הם ממש כמקדש וכמזבח, מפני שהשכינה שורה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש ממש. והנה הנקרב להם כנקרב על גבי המזבח וכו'. ועל דרך זה כל תשמיש שישתמשו מדברי העולם, אחרי היותם כבר דבוקים לקדושתו יתברך, הנה עילוי ויתרון הוא לדבר ההוא, שזכו להיות תשמיש לצדיק.

כתב הגאון רבי אהרן קוטלר: כשהגאון מוילנא ישב ועסק בתורה הרי המשיך את התורה ומציאותה בזה העולם, והיה קל יותר לעסוק בתורה, וקל יותר לשקוד עליה, מלבד ההשפעה הגדולה שנבעה מידיעת עוצם קדושתו, ומכל שכן מי שזכה לראותו, ומכל שכן מי שזכה להיות קצת מקורב אליו.

כשבא הגאון רבי צבי מרקוביץ להיפרד מרבו הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ ראש ישיבת "קמניץ" לפני נסיעתו לארץ ישראל, אמר לו רבי ברוך בער "אומרים שיש מבני הישיבות שעולים לארץ ישראל אשר יוצאים לאחר זמן מה מן הלימוד, אינני יכול להבין את הדבר, הרי הגאון רבי איסר זלמן מלצר נמצא בארץ ישראל!".

שח הגאון רבי חיים חייקין: זכורני שכאשר באתי לימי בין הזמנים לבית הורי בקוסובה, שמעתי מהרב דמתא הגאון רבי איצ'לה קרליץ (אחיו של החזון איש) שאמר בדרשתו בשבת קודש, "אשרינו שיש לנו בית המקדש!!" כשתמהו השומעים, ביאר דבריו: "יש לנו את החפץ חיים!!" – כדברי התורה וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם, וכמו שנאמר בנביא (ירמיה ז', ד') הִיכַל ה' הִמָּה...!

לאחר שביקר ה"חזון איש" בביתו של הרב מבריסק, התבטא ואמר: "אה, כמה רוח הקודש חופפת על הבית", כשהגיעו הדברים אל הרב מבריסק, הניף ידו בביטול, ואמר: "נו, כשהיה פה החזון איש שרתה כאן רוח הקודש...!".

רבינו ראש הישיבה אמר בהספד על **הגאון רבי דוד פוברסקי ראש ישיבת פונוביז'**: הגמרא אומרת שלפני התקנה של רבי יהושע בן גמלא שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר וכו', התקינו שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים מאי דרוש "כי מציון תצא תורה". ובתוס' שם ביאר למה דווקא בירושלים? לפי שבירושלים היו רואים קדושה גדולה, "כהנים בעבודתם", ואז היו מכונים לבם יותר ליראת שמים וללמוד תורה.

תוס' מבארים את המעלה הגדולה שהיתה ללמד תורה את התינוקות של בית רבן דווקא בירושלים, מפני שראיית אותו קדושה גדולה שהיתה בירושלים "כהנים עוסקים בעבודה", היה משפיע על התינוקות ליראת שמים וללימוד התורה.

אנחנו מתפללים ברגלים, בנה "ביתך כבתחילה, וכוון מקדשך על מכונו, והשב כהנים לעבודתם ולוים לשירם ולזמרם, ושם נעלה ונראה", בשביל מה נזכר הפרט של "כהנים בעבודתם" "ולוים לשירם ולזמרם", אנחנו מתפללים בזה תפילה מיוחדת, שמלבד שנעלה לרגל, גם נזכה שנראה "כהנים בעבודתם, ולוים בשירם ובזמרם", שראוי זה מועלת לתורה ויר"ש, וכמש"כ תוס' שראו בזה קדושה גדולה.

כל מי שראה את ראש הישיבה יכול להעיד, היו רואים קדושה גדולה, היינו בחורים בשיעור א' וראש הישיבה היה גר עוד בבנין סמוך מאוד בקומה ראשונה, והיו הולכים במיוחד בשעות המאוחרות של הלילה לראות אותו, זה היה מראה מיוחד לראות אותו שקוע ביגיעה ולא אז, חיים בישיבה, וב"ה רואים יגיעת התורה, אבל המחזה הזה נשאר עד היום, זוהי קדושה גדולה שראו בעיניים, וכשרואים קדושה גדולה, אז מכוונים לבם יותר ליראת שמים וללמוד תורה, כמש"כ תוס', הלימוד הוא אחרת כשרואים קדושה גדולה, והישיבה שזה היה הבית שלנו, כמה קדושה גדולה הי' בישיבה.

במדרש רבה (ויקרא כ' א') איתא: וישלח ויביא את דוד, "ודוד טוב רואי", אמר ר' יצחק טוב רואי בהלכה, כל הרואהו נזכר לתלמודו, יתכן שנרמז עוד בזה, שדוד הי' "טוב רואי", שטוב היה למי שראה אותו, שראה קדושה גדולה.

כשראו את הראש ישיבה, עם כל המהלך החיים שלו, ראו קדושה גדולה, "טוב רואי", טוב היה למי שראה אותו, זה נשאר מחייב, זה תביעה, אתה ראתה אז למה אתה ככה... ע"כ

בדורנו השפל גם זכינו, כשהיה לנו את **רבינו הגדול הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זיע"א**, שהתקדש על ידי לימוד של עשרות שנים בהתמדה נוראית בלתי טבעית.

במכתבו לכינוס הגדול ביארציט הראשון לרבינו הגדול כתב **רבינו ראש הישיבה**: "כבר כתב מרן **החזו"א** באגרותיו (ק"א א' ג') "עיקר הלימוד הוא התמידי והבלתי נפסק. **בלימוד התמידי הוא סוד הקדושה**". **ושמא זהו סוד גדולתו של מרן הגרי"ש זצוק"ל, לימוד תמידי ובלתי נפסק כמעט כל חייו.**

אחרי פטירתו של **רבינו הגדול**, אמר **רבינו ראש הישיבה**: ה"חזון איש" אמר שהקב"ה רצה לעשות טוב לישראל, ואמר, קחו לכם רעק"א. הרב אלישיב, זה היה מתנה מיוחדת. הרב שך האריך ימים מה הפשט בזה – זה היה מתנה מיוחדת מהשמיים.

רבינו הגדול הגאון רבי שמואל אויערבאך אמר בהספדו: **הוא היה האדם שחיבר שמים וארץ יחדיו, של "ושכנתי בתוכם" בפועל ממש.**

אמרו רז"ל "אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו" (ברכות לג), ומהי "דעה" מפרש הגר"א זה דעת המתפשט, שהחכמה והבינה אינם רק בראש אלא מתפשט לכל הגוף וזהו "דעת חדרים ימלאו", כמה אדם חי על פי הדעת, שחי בפועל עם הדעת.

מיום שעמד על דעתו, ישב בשקידה והתמדה עצומה ונוראה, כידוע שהוא היה קם וקופץ במהירות השכם בשעה שלש לפנות בוקר, כאילו כבר קם באיחור של שעה שלישית ביום...

רבינו הגדול הגאון רבי אשר דויטש אמר בתו"ד בהספדו על רבינו הגדול: "והנה דווקא בימים אלו שחז"ל קבעו לנו לימים של אבל על חורבן בית המקדש, בעוה"ר גזר הקב"ה עלינו שנתאבל אבל כפול ומכופל על משכן ה' אשר חי עמנו".

כספירתי לרבינו ראש הישיבה שהייתי במוצש"ק אצל רבינו הגדול והתבוננתי בהתמדה הנוראית שלו, ותיארתני איך שמיד אחרי הבדלה שרו כמה מזמורים, ואח"כ מיד שהחדר עוד היה מלא באנשים פתח את הגמרא, ועם האצבע בפנים התחיל ללמוד, ואח"כ הגישו לפניו בחור בר מצווה ובקשו ברכה, ובלי להזיז את האצבע, הסתכל אליו ואמר ברכה והצלחה, ואח"כ שהגישו את אבי הבן, כבר לא הרים את הראש, אלא אמר ברכה והצלחה, ואח"כ המשיך בלימודו, תוך שבחדר רועש וגועש, שמבקשים מכולם לצאת... לבסוף שנשארו בחדר רק נכדים ונינים, גם אותם הוציאו בלי שניגשו אליו כלל, וספרתי שהבני בית הציעו לי לגשת לרבינו הגדול, ואמרתי שאני לא רוצה להפריע, רק שיתנו לי להמשיך לעמוד בדלת ולהסתכל.

אמר לי רבינו ראש הישיבה: **טוב שהסתכלת, טוב שראית את זה, עד ביאת המשיח כבר לא יהיה שיין לראות את זה, כזה התמדה**, ואח"כ המשיך לדבר בהפלגה על ההתמדה של רבינו הגדול.

בדרך להלווייתו של רבינו הגדול, אמר **רבינו ראש הישיבה**: אוי את מי הולכים היום להטמין בעפר! חוץ ממה שהתקדש בקדושת התורה ע"י יגיעה והתמדה נוראה בתורה, אשר זכה להגיע לגדלות בידיעת התורה כגדולים בדורות עברו.

רבינו הגדול הגאון רבי עזריאל אויערבאך שליט"א אמר בהספדו על רבינו הגדול: "אני נרעד ונפחד... לבוא ולהגיד דברי הערכה על אדם גדול שכבר לפני ע' שנים היה לו את התואר "השקדן", אדם גדול שחתם את הדור הקודם, הדור היפה, ואף שם בדור ההוא היה יושב בין הגדולים והחכמים.

צריך לדעת שאין כאן פרשיות פרשיות חלוקות, אלא הכל הוא סיפור אחד ארוך של מאה שנה, עוד בטרם היותו לאיש כשהיה נער מופלא סמוך לאיש, כבר הבחינו בו את קבלת עול התורה... הנער נוסע ומפליג בספינה עם המשפחה שבראשם הסבא קדישא הקדוש והטהור בעל "הלשם" זיע"א מפליגים לא"י, ובדרך הוצרכו להחליף ספינה באודסה כשבשעתו לפני קרוב לתשעים שנה היתה עיר מפותחת ויפה ביחס למקומות אחרים והיה מה להסתכל ולראות, ובדרכו של עולם כשיורדים ויש הפסקה של קרוב לשבועיים עד שיכלו להמשיך להפליג לא"י, והנער מיד ברדתו מהספינה לא כמו כולם שנוהגים בטבעו של עולם שהולכים לתייר את המקום, אך הוא שואל איפה פה בית כנסת, ונכנס לבית הכנסת ולא יצא משם עד שהפליגו עם הספינה, וחזר על תלמודו, כבר אז היה לו את הגבורה והקבלת עול של עסק התורה, כשמגיעים לא"י, ביתר עוז ובגבורה עילאית יושב בפינה בהחבא ובצניעות מופלגת, יומם ולילה עם התורה. ידוע לנו שכשהגיע לגיל י"ח כבר היה לו ידיעה בעיון ברוב חלקי התורה, ולא ידע שום שיח ושיג ממה שסובב בחוץ, כל כולו היה שקוע עכ"ד.

"תורה תורה חגרי שק"

ינחני במעגלי צדק"

מחנהגותיו ואמרותיו של

מו"ר מרן ראש הישיבה הגאון רבי דוב צבי קרלנשטיין זצוק"ל

כשמרן הגרי"ש חלה, אמר מרן זצוק"ל: הרב אלישיב הוא המגן שלנו, הדור צריך להרגיש כמו שהמגן שלנו נחלש, וזה אף אחד לא מרגיש. ושאלו את מרן האם זה כמו שאמר החזו"א זצוק"ל על ר' ברוך בער ור' שמעון לפני השואה, ואמר, כן!

בזמן שמצבו הרפואי של מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל היה קריטי, (יום ב' פ' יתרו תשע"ב בשעה תשע) אמר מרן זצוק"ל: אשרי האדם שיכול להגיד שלא איבד רגע אחד מהחיים שלו.

במכתבו לכינוס ביארכי"ט הראשון לרבינו הגדול כתב מרן: "עומדים בפני עולם התורה ניסיונות קשים שהולכים ומחמירים כמעט מיום ליום. היה לנו רועה נאמן ענק שבענקים שעמד כחומה בצורה ושמר עלינו, שלא נשנה משהו בישיבות הק' בחינוך הטהור, ובכל הענינים שעמדו על הפרק שנשאר בטוהר ההשקפה הטהורה של רבותינו זי"ע.

יה"ר שנזכה לעמוד בכל הניסיונות הקשים ולהמשיך את דרכו הטהורה, הדרך המסורה לנו מרבותינו מדור דור, ובעזרת השם שיבוא גואל צדק במהרה בימינו נוכל לומר לו לא סטינו מדרכם של רבותינו".

בר"ח אב, אמר מרן זצוק"ל: אני כבר מריח את האלול.